

ПОЧАТКОВА ОСВІТА. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

УДК 378.14

Юлія ГЛІНЧУК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін,
технологій та цивільної безпеки
Рівненського державного гуманітарного університету

ПРОГРАМА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗА ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті представлено розроблену автором програму навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» для студентів спеціальності «Початкова освіта» за вимогами кредитно-трансферної системи організації навчального процесу з урахуванням відповідних науково-методичних розробок, власного досвіду роботи в школі та експериментального вивчення виробничих чинників освітнього середовища.

Ключові слова: охорона праці в галузі, компетентність з охорони праці в галузі, система освіти, студенти спеціальності «Початкова освіта», майбутні педагоги, навчальна програма.

В статье представлена разработанная автором программа учебной дисциплины «Охрана труда в отрасли» для студентов специальности «Начальное образование» согласно требованиям кредитно-трансферной системы организации учебного процесса, учитывающая соответственные научно-методические разработки, собственный опыт работы в школе и экспериментальное изучение производственных факторов учебной среды.

Ключевые слова: охрана труда в отрасли, компетентность по охране труда в отрасли, система образования, студенты специальности «Начальное образование», будущие педагоги, учебная программа.

There is a developed author's program of subject matter «Occupational safety in the field» for students of «Elementary education» at request of credit and transfer system of learning process system in the article. The program is created in accordance with Typical education program of normative subject matter «Occupational safety in the field» on the basis of investigation and publication analysis as to the life conservancy, health

and working capacity participants of education process, questions as to the preparation of future teachers in the occupational safety in the field, experience at school, experience at the college of education, experimental works of adverse factors in the education environment.

Key words: occupational safety in the field, occupational health and safety competence, educational service, students of «Elementary education», future educators, education program.

Постановка проблеми. Компетентність з охорони праці на сьогодні визнано складовою професійної компетентності педагога, тому ефективність її формування у ВНЗ є показником якості вищої освіти. Однак відносно недавнє впровадження навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» в курс підготовки студентів педагогічних спеціальностей, недостатня її диференціація щодо сфери освіти на галузевому рівні, брак відповідних науково-методичних розробок, відсутність практичного досвіду роботи в школі у викладачів призвели до автоматичного перенесення змісту навчального матеріалу із відповідного курсу, який вже досить давно читається у ході підготовки фахівців інженерної, промислової, економічної та інших галузей. Це призвело до значного розриву між змістом працезохоронних знань та вмінь, що отримуються студентами в педагогічних ВНЗ (розрахунок захисту заземлення, вимірювання величини світлового потоку, обчислення величини страхових виплат тощо), та майбутніми професійними обов'язками в галузі охорони праці (збереження життя, фізіологічного та психологічного здоров'я школярів під час навчально-виховного процесу, дотримання санітарно-гігієнічних, ергономічних та організаційних вимог здійснення різних видів діяльності,

впровадження у навчально-виховний процес здоров'язбережувальних технологій тощо) [4].

Проте чинники, що формують умови трудової діяльності в різних галузях виробничої сфери, кардинально відрізняються від чинників невиробничої сфери, до якої зокрема належить і освіта, тобто так само, як відрізняються і посадові обов'язки з охорони праці вчителя та інженера чи менеджера. Тому, на наше переконання, логічним і закономірним має бути створення на основі Типової навчальної програми дисципліни «Охорона праці в галузі» робочих навчальних програм, в яких враховуватиметься специфіка освітньої галузі загалом та конкретної педагогічної спеціальності зокрема.

Мета статті – висвітлення професійно орієнтованої програми викладання дисципліни «Охорона праці в галузі» для студентів спеціальності «Початкова освіта» за вимогами кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На сьогодні наявна базова література з охорони праці в галузі освіти як для вищої, так і загальноосвітньої школи представлена в основному цитуванням відповідних законодавчих, нормативно-правових та інструктивно-методичних документів і примірних інструкцій з охорони праці [1; 6; 7; 9]. Тому ми погоджуємося з А. Русаловським, С. Селівановим [8] та О. Боженюком [2] щодо необхідності вдосконалення планування з нормативної навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі».

У контексті означеного питання нами враховувалися результати наявних досліджень і публікацій, що стосуються аспектів збереження життя, здоров'я та працездатності учасників навчально-виховного процесу (В. Андреев, О. Антонова, В. Базарний, С. Біда, О. Ващенко, Г. Данилова, Р. Дем'янчук, О. Іонова, Я. Зелінська, І. Коваленко, В. Ковалько, Л. Кондрашова, М. Куртишева, В. Кучма, Л. Мітіна, Ю. Науменко, В. Оржеховська, Г. Орехова, М. Полєнова, Н. Сисоєнко, М. Степанова, С. Уланова, А. Фломбойм, З. Хоменко, В. Шахненко та ін.), формування в майбутніх учителів компетентності (чи її окремих складових) з охорони праці в галузі (Ю. Бахтін, М. Безруких, В. Бобрицька, Ю. Бойчук, О. Бондаренко, А. Борисов, Л. Борисова, Н. Водопр'янова, Р. Білик, Б. Долинський, Н. Гончарова, С. Горбушина, Р. Дем'янчук, Г. Зайцев, Т. Козловська, І. Лавричева, Л. Макарова, Г. Мешко, О. Мороз, В. Соломін, Н. Трощій, Т. Шаповалова та ін.), а також результати експериментального вивчення негативних чинників освітнього середовища [3].

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Типової навчальної програми дисципліни «Охорона праці в галузі» нами було розроблено робочу навчальну програму цієї дисципліни для студентів спеціальності «Початкова освіта» згідно з вимогами кредитно-трансферної системи організації навчального процесу. При цьому враховувалися специфіка шкільного освітнього середовища, можливі вектори професійної працезохоронної діяльності майбутніх педагогів (учителя, завідувача кабінету, класного керівника, управління), а також наявні наукові й методичні розробки щодо охорони праці в галузі освіти.

Короткий опис навчального курсу: кількість кредитів ECTS – 1,5; модулів – 1, змістових модулів – 4; лекцій – 10 год.; практичних – 8 год.; загальна кількість годин – 45; вид контролю – екзамен.

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль 1.

Міжнародні норми та законодавство України в галузі охорони праці

Соціальне партнерство (соціальний діалог) у галузі охорони праці. Соціальне партнерство як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці. Соціальний діалог у Європейському Союзі та в Україні. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». Стандарт ISO 26000 «Настанова щодо соціальної відповідальності». Вимоги до забезпечення охорони праці в контексті соціальної відповідальності. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна агенція з атомної енергії, Всесвітня організація охорони здоров'я та їх внесок у справу охорони праці. Міжнародна організація праці: її роль та структура. Охорона праці – частина соціальної політики ЄС. Основні Конвенції МОП у галузі охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Провідні освітні документи, в яких вказується на необхідність застосування здоров'язбережувальних технологій стосовно учнівського контингенту в процесі навчально-виховної діяльності в освітніх закладах. Показник нормативно-правових актів із питань охорони праці в Україні. Державна політика в галузі охорони праці. Державне управління охороною праці. Обов'язки роботодавця з охорони праці. Загальні права та обов'язки всіх працівників з охорони праці. Обов'язки та права вчителів з охорони праці. Безпека діяльності учнів під час навчально-виховного процесу. Державний нагляд за охороною праці. Громадський контроль за охороною праці. Стан охорони праці в Україні. Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони праці та її види.

Змістовий модуль 2.

Система управління та контроль за охороною праці

Система управління охороною праці (СУОП): її роль та завдання. СУОП у навчально-виховних закладах. Розподіл функціональних обов'язків з охорони праці працівників навчально-виховних закладів. Багатоступеневий контроль за станом охорони праці у школі. Посадові інструкції з охорони праці та безпеки життєдіяльності у навчально-виховних закладах: структура та призначення. Інструктажі з охорони праці й безпеки життєдіяльності та їх види. Орієнтовний перелік питань вступного інструктажу для вчителів. Орієнтовний перелік питань вступного інструктажу для учнів. Навчання та перевірка знань з охорони праці педагогічних працівників. Розділ «Охорона праці» колективної угоди. Типовий перелік документів із питань охорони праці у навчально-виховних закладах. Перевірка охорони праці та безпеки життєдіяльності у навчально-виховних закладах органами державного нагляду. Громадський контроль за охороною праці. Атестація робочих місць за умовами праці.

Змістовий модуль 3.

Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків

Фізіологічні та психологічні особливості розумової праці. Особливості професійної діяльності в системі «людина – людина». Виробничі чинники освітнього середовища. Травматизм та його види. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Основні причини фізіологічного травматизму

учасників навчально-виховного процесу. Основні причини психологічного травматизму учасників навчально-виховного процесу. Обставини, за яких проводиться розслідування нещасних випадків у навчально-виховних закладах. Спеціальне розслідування нещасних випадків. Організація розслідування, склад комісій із розслідування, основні документи. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невинного характеру. Дослідження та профілактика професійного травматизму. Професійні розлади зору педагогічних працівників та їх профілактика. Професійні хвороби горла педагогічних працівників та їх профілактика. Професійні хвороби серцево-судинної системи педагогічних працівників та їх профілактика. Професійні хвороби шлунково-кишкового тракту педагогічних працівників та їх профілактика. Професійні хвороби нервової системи педагогічних працівників та їх профілактика. Варикозне розширення вен як професійна хвороба педагогічних працівників та його профілактика. Завдання страхування від нещасних випадків. Фонд соціального страхування від нещасних випадків. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків.

Практичне заняття № 1 «Стрес як негативний чинник освітнього середовища» – 2 год.

Практичне заняття № 2 «Професійні хвороби педагогічних працівників» – 2 год.

Змістовий модуль 4.

Заходи з охорони праці в галузі діяльності

Місця потенційної небезпеки на території школи та необхідність відповідних заходів з охорони праці. Молодші школярі як травмонебезпечна категорія. Санітарно-гігієнічні вимоги до спортзалу. Критерії регламентації навантажень та індивідуальний підхід на уроках фізкультури. Заходи безпеки під час проведення уроків фізкультури. Санітарно-гігієнічні вимоги до комп'ютерного класу. Правила поведінки та часові норми перебування в комп'ютерному класі. Регламентація інтелектуальних навантажень у структурі уроку. Заходи безпеки під час проведення екскурсій. Профілактика укусів тварин під час екскурсій та перша невідкладна допомога. Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до навчальних приміщень. Заходи щодо профілактики порушень постави школярів. Профілактика порушень зору в учнів. Охорона праці в приміщеннях навчально-виховних закладів. Заходи безпеки під час роботи на ділянці. Заходи безпеки під час прибирання території. Заходи безпеки під час роботи в куточку природи. Заходи безпеки під час проведення масових заходів. Аспекти охорони праці в теплиці, оранжереї чи зимовому саду. Профілактика учнівського травматизму в ході конструктивної діяльності. Запобігання фізіологічного та психологічного учнівського травматизму у ході ігрової діяльності. Запобігання фізіологічного та психологічного учнівського травматизму в художньо-естетичній діяльності. Профілактика психологічного травматизму в комунікативній діяльності. Порядок перевезення організованих груп школярів. Гуманізація взаємин учнів як профілактика міжособистісного травматизму. Педагогічні методи роботи з метою запобігання учнівського травматизму. Ергономічний підхід до складання в школі розкладу уроків. Заходи з електробезпеки у навчально-виховних закладах. Заходи з пожежної безпеки у навчально-виховних закладах. Проходження медоглядів учасниками навчально-виховного процесу. Посадові обов'язки з охорони праці працівників господарської частини школи.

Практичне заняття № 3 «Збереження здоров'я та запобігання учнівському травматизму під час навчально-виховного процесу» – 2 год.

Модульна контрольна робота – 2 год.

Висновки. Аналіз сформованості теоретичної складової компетентності студентів з охорони праці в галузі на основі результатів модульних контрольних робіт та іспиту, аналіз практичної здатності студентів до збереження життя, здоров'я і працездатності всіх учасників навчально-виховного процесу під час педагогічної практики дозволяє стверджувати про результативність означеної розробки.

Представлена у публікації робоча програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри загальнотехнічних дисциплін, технологій та цивільної безпеки Рівненського державного педагогічного університету. Авторська позиція, стратегія, концепція, зміст та окремі складові розробки як предмет педагогічного дискурсу неодноразово були представлені на міжнародних та всеукраїнських конференціях, учасники яких відзначили їх затребуваність, практичну значущість та професійну спрямованість.

Однак новизна та малодослідженість представленої проблеми лишає широке поле для подальших розвідок та вдосконалень у даному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпека життєдіяльності. Нормативні документи для навчальних закладів : [упоряд. М. В. Васильчук, Ю. В. Бадюк]. – К. : Основа, 2010. – 1024 с.
2. Боженов О. Особливості розробки навчальних планів і програм для вивчення питань охорони праці / О. Боженов // Охорона праці. – 2014. – № 4 (235). – С. 24.
3. Глінчук Ю. Негативні виробничі чинники сучасного загальноосвітнього шкільного середовища / Ю. Глінчук // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 4 (80). – С. 92–95.
4. Глінчук Ю. О. Проблеми та суперечності при формуванні компетентності з охорони праці в галузі у майбутніх учителів початкових класів / Ю. О. Глінчук // Science of future. – 2014. – Vol. 1 (the 8th of May). – P. 239–246.
5. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності : монографія / Б. Т. Долинський. – Одеса : Вид. М. П. Черкасов, 2010. – 269 с.
6. Мунтян Т. Локальні документи щодо безпечних умов навчання та праці / Т. Мунтян. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
7. Пістун І. П. Охорона праці в галузі освіти : навчальний посібник / І. П. Пістун, Ю. В. Кіт, Л. А. Катренко. – [Вид. 3-тє, перероб. і доп.] – Суми : Університетська книга, 2009. – 395 с.
8. Русаловський А. В. Актуальні питання планування нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Цивільна оборона», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» у вищих навчальних закладах / А. В. Русаловський, С. Є. Селіванов // Вестник Харк. нац. автомобил.-дорож. ун-та. – 2004. – Вып. 26. – С. 89–93.

Дата надходження до редакції: 24.01.2017 р.